

na). Sari Autio-Sarasma osoittaa omassa artikkelissaan, että vaikka teknologian siirto, joko virallisesti toteutettuna tai teollisuusvakoi-luna, nähtiin olennaisen tärkeänä modernisaatiolle, se ei kyennyt nostamaan Neuvostoliittoa teol-lisuuden kärkimaaksi. Huippu saavutettiin vain joillain rajatuilla aloilla, kuten sotateollisuudessa tai avaruustutkimuksessa – sen sijaan kulutustavaratuotannossa kehitys juuttui niille sijoilleen, jonka se saavutti teknologian siirryttyä lännestä.

Venäjä-tutkimusta harjoitta-ville ja Venäjää/ Neuvostoliit-toa muuten tunteville monissa kokoelman artikkeleissa ei ole suuriakaan yllätyksiä tarjolla, vaan asiat ovat jo entuudestaan tuttuja. Tämä koskee mm. Ilcin artikkeleita naisten asemasta Neu-vostoliitossa, tai Daviesin artikke- lia teollisuuden modernisaatiosta. Sen sijaan Hanssonin artikkeli

nyky-Venäjän taloudesta, in-stituutioista ja lainsäädännöstä on hyvinkin valaiseva ja hyö-dyllinen, niin optimisteille kuin pessimisteillekin. *Modernisation in Russia since 1900* -antologia on kiinnostava ja tarpeellinen teos kaikille Venäjästä ja Neu-vostoliitosta kiinnostuneille. Ongelmallisin asia kokoelmassa on se, että modernisaation teema jää monissa artikkeleissa hyvinkin ohueksi, ikään kuin pakolliseksi maininnaksi tekstissä ja se, että modernisaatio nähdään rajatusti teollistumisena, urbanisaationa ja muuna rakenteellisena muu-toksena, jolloin modernin muut ulottuvuudet, kuten esimerkiksi elämäntapojen tai kulttuurin muu-tos (jota Huttunen ansiokkaasti omasta tulkintakehityksestään lähtien analysoi tässä kokoelmas-sa) jäävät marginaaliin.

Jouko Nikula

Runoilijan ratkaisematon yhtälö

Hanna Ruutu: *Patterns of Transcendence. Classical Myth in Marina Tsvetaeva's Poetry of the 20s.* Helsinki 2006. *Slavica Helsingiensia* 30.

Venäläisen runouden suuren modernistin Marina Tsvetajevan (1892–1941) elämästä ja tuotannosta ei puutu mielipiteitä eikä tutkimustietoa. Siitä ollaan yhtä mieltä, että Tsvetajeva kohtasi kauheuksia joita harva aikalaiskollega pystyi edes kuvittelemaan. Hän koki läheistensä menetyksen, tyttärensä kuoleman nälkään, emigraation vuonna 1922. Hänellä oli vaikeuksia löytää maanpaossa ymmärtävää lukijakuntaa. Paluu kotimaahan vuonna 1939 johti syöksykiertee- seen ja itsemurhaan kaksi vuotta myöhemmin.

Valkoemigranttikirjailijaksi luokiteltuna Tsvetajevan tuotanto oli pitkään pannassa Neuvosto-liitossa. Vaikka tehtävä tuntui aikanaan toivottomalta, sisar Anastasia Tsvetajeva ja tytär Ariadna Efron uhrasivat Stalinin leireiltä vapauduttuaan loppuelämänsä runoilijan rehabilitoimiseksi. Tsvetajevan tyypistettyjä, vain vaarattomia runoja sisältäviä valikoimia oli aina 80-luvun puoliväliin asti tarjolla ainoastaan rajoitetusti – puolue-eliitille, berjzokkoissa, samizdatina ja tamizdatina. Rautaesiripun toi-sella puolenkin kiinnostus heräsi vähitellen. Vuonna 1966 amerikkalainen tutkija Simon Karlinsky julkaisi perusteoksen *Marina Cvetaeva: Her Life and Art*. Runoilija Joseph Brodskyn essee *Ob odnom stihotvorenii* maanmie-hensä kunniaksi oli tärkeä avain

Tsvetajevan vaikeaselkaiseen poetiikkaan. Ranskassa mm. Julia Kristeva ja Hélène Cixous nosi-ivat Tsvetajevan ”naispuheen” (*écriture féminine*) tutkimuskoh- teeksi. Akateemista Tsvetajeva- tutkimusta on varovasti arvioiden ilmestynyt kymmeniä monografi- oita, satoja artikkeleita, kaikissa maanosissa.

Tsvetajeva on tinkimättö- myydessään ollut tärkeä esikuva myös kollegoille yli kielirajojen. Suomessa mm. kirjailija Paavo Rintala on kuvannut häntä julman ajan vaiennettuna äänenä (*Aika ja uni*, 1993). ”Tsvetajeva-ilmioon” liittyy kaikenkarvaisia muistel- mia, kirjailijan omien teosten ja arkistojen yhä uusia editioita, kotimuseoita, muistomerkejä ja ”mystifikaatioita”. Runot ovat muuntuneet uuden sukupolven populaarimusiikiksi, sillä tyt- töbändit ovat ottaneet ne haltuun- sa. Kaikki yllä mainittu todistaa paitsi tilauksesta myös kirjailijan poikkeuksellisesta suvereeniudes- ta ja hänen keinojensa monipuol- lisuudesta. Tsvetajevan poetiikka perustuu kirjallisen perinteen tuntemukseen, musiikilliseen sanamagiaan, tekstien sisällön alkuvoimaan, lihallisuuden ja verbaalisuuden kytkökseen jotka yhdessä muodostavat ”kaavan”, kuten runoilija asian ilmaisi.

Tsvetajevan poetiikka hyödyn- tää myyttejä lähes totalisoivasti. ”Koska kaikki on myyttiä eikä sen ulkopuolella ole mitään, ei- myyttiä ei ole, koska myytti on ennustanut ja muovannut kaiken, Ilovaiski näyttää minun silmissäni Kharonilta joka kuljettaa Lethen yli kaikki kuolevaiset lapsensa yksi toisensa jälkeen”, Tsvetajeva kirjoittaa *Vanhan Pimenin talo* -kertomuksessa (1934, suom. 2006 valikoimassa *Piru ja muita kertomuksia*). Edellisessä kappal- eessa kirjailija vertaa historioit- sijaa ja isoisäänsä Ilovaiskia itse Kronokseen: ”Kuin myytissä, Ilovaiski oli vain väline. (Krono- ksen on pakko syödä lapsensa.)”

Nämä lainaukset osoittavat miten saumattomasti klassiset myytit asettuvat palvelemaan kirjailijaa hänen etsiessään vertauksia ja metaforia ja rakentaessaan omaa tekijämyyttiään (Hanna Ruutu käyttää termiä ”*authorial myth*”). Myytit, niiden juonet, henkilöhahmot, niiden valottamat ontologiset vastakkainasettelut ja vääjäämätön kohtalonusko ovat runoilijalle sekä alituisia innoittajia että kahleita: myytin pakkoa ei voi murtaa. Myytit innoittavat runoilijaa yhä uusiin tulkintoihin, hän käyttää niiden hahmoja oman lyyrisen puhujansa maskina, välittäjähahmoina jumalten ja kuolevaisten välillä. Voisi myös sanoa että myyttien käyttö valaisee Tsvetajevan poetiikan traagista ratkaisemattomuutta yhtälöä. Runoilija palaa tuotannossaan yhä uudestaan elämän ja runouden yhteensovittamattomuuden kysymykseen, mutta ei löydä siihen ratkaisua. Katharsista ei löydy runouden ulkopuolelta. Sovitusta ei löydy runouden ulkopuolelta. Sen tarjoaa vain ja ainoastaan runouden akti, sen meren rajattomuus, sen syvä virtaus. *Poet – izdaleka zavodit retš. Poeta – daleko zavodit retš.* (Runoilija tuo puheen kaukaa. Runoilijaa vie puhe kauaksi.)

Hanna Ruudun väitöstutkimuksen keskiössä on Tsvetajevan 1920-luvun tuotannon antiikin myyttiaines. Ruutu kysyy, miten klassiset myytit valottavat Tsvetajevan luomisen filosofiaa, ja miten runoilija muokkaa totunnaisia myyttejä omiin tarkoituksiinsa. Ruutu lähilukee 20-luvun runoja (kokoelma *Posle Rossii*) ja lyyrisiä tragedioita *Ariadna* ja *Fedra*. Aikaisempaa tutkimusta, (mm. vastaväittäjänä toimineen professori Olga Hastyn) jäntevästi hyödyntäen hän kontekstualisoi luentaansa ottamalla huomioon Tsvetajevan tuotannon kokonaisuuden ja erityisesti sen miten klassisismi, romantismi ja venäläinen symbolismi vuoros-

taan ovat myyttejä käsitelleet. Näistä aineksista muodostuu tutkimuskysymys, joka tiivistyy ”transsendenssin juoneen” (*plot of transcendence*) – eli miten Tsvetajeva käyttää klassista myyttiä rakennusaineena omassa runoilijan maailmankatsomuksessaan, jossa maailma jakautuu keskenään sovittamattomiin maallisen ja taivaallisen periaatteihin.

Ruudun mukaan venäläisille symbolisteille ominaiseen tapaan Tsvetajeva jakoi Platonin *Symposiumissa* esittämän käsityksen ihmisen asteittaisesta vapautumisesta, kulkemisesta pitkin ”Platonin tikkaita”. Platonin mielestä ihminen voi saavuttaa korkeamman ymmärryksen siirtymällä ruumiillisesta rakkaudesta ja aistillisuudesta vähitellen kohti hengellistä Erosta, puhtaan kauneuden pyyteetöntä aistimista. Venäläiset symbolistit kuitenkin poikkesivat ratkaisevasti platonistisesta käsityksestä, jonka mukaan liike on yksisuuntainen, ruumiillisesta henkiseen. Symbolisti Maksimilian Vološinin mukaan yksisuuntainen kehitys ei ole mahdollinen. Hänen mukaansa luomisprosessi vaatii aina aistillisen kokemuksen, joka muunnetaan runoudeksi. Kuten Ruutu esittää (s. 19), Tsvetajevan käsitys runoilijan missiosta ja asemasta heijastaa Vološinin määritelmää.

Ruudun lähtökohtana on siis hyväksyä ajatus ”transsendenssin juonesta”, jota runoilija luomisessaan sovelsi. Tutkimus keskittyy erittelemään miten eri antiikin hahmot, joista tärkeimmät ovat Sibylla, Phaidra, Eurydike ja Ariadne, kuvittavat runoilijan maallisen ja taivaallisen periaatteen välistä kamppailua. Ruutu erittelee systemaattisesti ja taitavasti miten Tsvetajevan tulkinta kustakin hahmosta eroaa antiikin lähtökohdasta, ja millaisia lyyrisiä maskeja niistä rakentuu. Myytin ja luomisprosessin suhdetta ilmentää ”kaleidoskooppimetafora”, joka

viittaa siihen että tuttuja palasia ravistelemalla saadaan aina uusi kuvio ilmentämään senhetkisiä ajan ja henkilösuhteiden tilanteita. Erityisen kiinnostava runoilijan *persona* on Sibylla-hahmo – joka ei voi kuolla – ja johon Tsvetajeva antiikista poiketen liittää äitiyden ulottuvuuden. Sibylla-hahmon (runosarjasta *Sivila*, 1922–23) sisäisen kehityksen ja muodonmuutoksen voi nähdä ilmentävän kiipeämistä pitkin tikkaita tai portaita. Runoilija-profeetta muuntuu ensin ontoksi puuksi, sitten kallioksi, lopulta ruumiittomaksi ja katoamattomaksi totuuden ääneksi.

Ruudun tekemä rajaus antiikin myytteihin on tietoisesti jättänyt ulkopuolelle rinnastukset ja jatkumon kristillisiin teksteihin ja kilvoittelusymboliikkaan. ”Platonin tikkaiden” rinnalla on kuitenkin luonnollista ajatella myös kiipeämisen kristillisiä tulkintoja, mm. Johannes Siinailaisen *Portaita*, (n. v. 600), venäläisten symbolistien hyvin tuntemaa kilvoituselämän klassikkoa – ”hengellisen elämän laintauluja” – ja sen innoittamaa perinnettä. Tsvetajevan runollista kaleidoskooppia ei voi ajatella ilman rinnastuksia kristillisen kilvoittelun kuvastoon.

Perustellusti Hanna Ruutu tarkastelee miten myyttihahmot, intohimossaan torjuttu ja itsemurhaan päätyvä äitipuoli Phaidra, ja hylätty Ariadne, palvelevat runoilijaa henkilökohtaisten kriisien käsittelyssä. On järkevää, että analyysin biografiseksi peiliksi on valittu ”kirjerakkaus” runoilija Boris Pasternakiin, sillä analysoidut runoteokset on kirjoitettu aikana (1922-23) jolloin suhde Pasternakiin oli polttavimmillaan, joskaan se ei ollut mitenkään ainutlaatua. Tsvetajevan laajan kirjeenvaihdon tultua julkisuu-teen on ollut helppo havaita, että hänen psykodynaamiikkansa tuotti ”menetyksen poetiikkaa” systemaattisesti. Tsvetajevan aviomies Sergei Efron nimitti luomistyön

vaatimia ristiriitaisia aistillisia kokemuksia ”haloksi runoilijan uuniin”. Antiikin hahmot Tsvetajevan poetiikassa kuvittavatkin ensisijaisesti runoilijan tehtävää ja ovat määritelmän mukaisesti traagisia.

Kuten Ruudun taitava tutkimus toteaa, myyttien hahmot olivat Tsvetajeville yhtä lailla taiteen ja elämän rakennusaineita ja tapoja ymmärtää omaa ominaislaatuuaan, paikkaansa ja tehtävänsä julmana aikana.

Elina Kahla

”Separatismi ja islamismi” purkaa myyttiä balkanisoituvasta Euraasiasta

Jokinen, Christian & Kullberg, Anssi: *Separatismi ja islamismi – Kansallismieliset ja islamistiset liikkeet Euraasian konflikteissa*. Jyväskylä: Kustannus Oy Suomen Mies, 2006.

Turun yliopiston tutkijat Anssi Kullberg ja Christian Jokinen ovat suorittaneet merkittävän kulttuurityön, kun he yksien kansien välissä seikkaperäisesti esittelevät suomalaiselle lukijalle joukon nykypäivän maailman polttavimpia aseellisia konflikteja taustoinen Kosovosta Kaukasukselle, Afganistanista Thaimaan viidakoihin ja Sudanin aavikoille. Huomionarvoista on, että kirja pohjautuu Puolustusministeriön alaisen tutkimusrahaston rahoittamaan tutkimukseen.

Kumpikin tutkija on tehnyt irtioton tutkijankammioistaan ja matkustanut tutkimilleen alueille perehtyen näin konfliktien taustoihin ja avainpelaajiin henkilökohtaisesti. Tutkijat ovat toimineet lehtimiehinä, mikä on antanut kummallekin sulavan kirjoitustyylin. Heidän kirjan *Separatismi ja islamismi* ei kuitenkaan ole journalistinen matkakirja sen enempiä kuin teoreettinen johdatus Euraasian ideologioiden historiaan ja geopolitiikkaan, vaan laajalle lukijakunnalle käyttökelpoinen empiirirationalistinen käsikirja Euraasian konfliktien tutkimukseen.

Nykyään diplomaattina toimivan Kullbergin ja Afganistanissa

ISAF:n poliittisen neuvonantajan tehtävissä olleen Jokisen käsialaa on 460 sivua ja 1500 lähdeviitettä sisältävä kirja konflikteihin, joille yhteistä on se, että ne sijaitsevat islamilaisessa maailmassa, mutta sen arabiankielisen ydinalueen ulkopuolella suurien kulttuuripiirien kohtaamispinnoilla. Konfliktialueita yhdistävänä piirteenä on se, että islaminuskoinen väestö taistelee niillä hiljattain maahan tunkeutunutta ulkomaalaista miehittäjää vastaan tai pyrkii irtautumaan jostain sortavaksi koetusta laajemmasta valtiokokonaisuudesta – islamilaisesta tai toisuskoisesta – kohti itsenäisyyttä tai itsehallintoa. Kirjasta ensimmäinen viidennes koskee separatismia, islamismia ja radikaalin jihadismin teoriaa, loput sivut käsittelevätkin sitten itse esimerkkitapauksia, jotka ovat Kosovo, Krim, Pohjois-Kaukasia, Afganistan, Pakistan, Kashmir, Indonesia, Malesia, Thaimaa ja Sudan.

Esimerkkitapauksista Kosovon ja Pohjois-Kaukasian tapahtumat lienevät suomalaiselle lukijalle tutuimpia: onhan Kosovossa satoja suomalaisia rauhanturvaajia ja presidentti Ahtisaari johtaa Kosovon statusneuvotteluita, jotka ovat olleet taajaan uutisotikoissa. Pohjois-Kaukasialla osapuolena on taas naapurimaa Venäjä, jonka usein unohdettu sota Kaukasuksella on kestänyt jo vuosikymmenen.

Kirjoittajat osoittavat kummassakin esimerkkitapauksessa, miten mielivaltaisesti tai poliittisesti tarkoituksenmukaisesti kansallisen itsemääräämisoikeuden periaatetta on tulkittu keinoitekoisesti luomalla tai väkisin kieltämällä kansallisuuksia. Koko kirjan läpi kantavana teemana toimii se, että jokaisella konfliktilla on oma erityisluonteensa, ja että yleensä separatistiliikkeet muslimialueilla, aivan kuten missä tahansa muuallakin, ovat kiinnostuneet vain omien elämäntapojensa sekä perinteidensä suojelemisesta. Ne ovat näin ollen liikkeellä varsin konservatiivisilla ja paikallisilla agendoilla vastakohtana al-Qaidan kaltaisten äärimmäisyys- ja terrorijärjestöjen todellisuuspakoisille haaveille islamistisesta maailmanvallasta. Niinpä Kosovon muslimit ovat kiinnostuneita vain Kosovosta ja sen itsenäistymisestä, eivät esimerkiksi Palestiinasta. Toisaalta kansainvälisen huomion puute ja jatkuva väkivaltainen repressio on johtanut Tšetšeniassa päinvastaiseen kehityskulkuun, jossa paikallisena nationalistisena itsenäisyystaisteluna alkanut kamppailu Venäjää vastaan on radikalisoitunut osan tšetšeenivastarinnasta jihadistiseksi terrorismiksi, joka on irrottautunut alkuperäisestä itsenäisyystavoitteesta.

Kirjoittajat koettavat vakuuttaa lukijalle, että juuri esimerkiksi käsillä oleva Kosovon itsenäistymisprosessi on toteuttamiskelpoinen yksittäistapaus, joka ei aloita federatiiviset valtiot hajalle repivää vaarallista ketjureaktiota, Euraasian ”balkanisoitumista”, muuttumista epävakaaksi koekelmaksi elinkelvottomia kansallisia pikkuvaltioita. Jokainen voi kirjoittajien yltäkylläisesti tarjoaman faktatiedon valossa muodostaa oman mielipiteensä tämän väitteen ansioista. Kirjoittajien vuosien kenttäkokemus ja perinpohjainen perehtyminen paistavat työstä kuitenkin läpi ja